

Історико-політичні проблеми сучасного світу:
Збірник наукових статей. – Чернівці:
Чернівецький національний університет,
2017. – Т. 35-36. – С. 357-371

Modern Historical and Political Issues:
Journal in Historical & Political Sciences. – Chernivtsi:
Chernivtsi National University,
2017. – Volume. 35-36. – pp. 357-371

УДК: [321:352](477.85)

© Наталія Ротар¹

Динаміка структурних ресурсів регіонального політичного режиму у Чернівецькій області

У статті визначено особливості динаміки структурних ресурсів регіонального політичного режиму у Чернівецькій області у 1991–2017 рр. Доведено, що адміністративно-територіальні, соціально-економічні, освітні та інформаційно-комунікативні ресурси регіонального політичного режиму у Чернівецькій області зазнали суттєвих змін. Обґрунтовано, що окрім освітніх ресурсів, усі інші є достатньо слабкими для того, щоб забезпечити формування сукупності сильних регіональних акторів та забезпечити відкриту політичну конкуренцію.

У висновках наголошується, що регіональні політичні актори на рівні інститутів влади та місцевого самоврядування є залежними від концентрованих бізнес-груп, які фактично завершили розподіл ресурсів регіонального політичного режиму. Будучи інтегрованими в інституціональні структури політичної влади та місцевого самоврядування, бізнес-групи відтворюють неформальні практики управління, апробовані в процесі опанування комплексом економічних ресурсів регіону. Система інститутів-медіаторів, сконцентрована у інформаційному просторі, намагається виступати в ролі арбітра у взаємодії слабкої і для центру, і для регіону, влади та концентрованих бізнес-структур.

Ключові слова

Регіональний політичний режим, ресурси режиму, структурні ресурси, політична динаміка, Чернівецька область.

Dynamics of Structural Resources of the Regional Political Regime in the Chernivtsi region

In the article the author determines the features of the dynamics of the structural resources of the regional political regime in the Chernivtsi region in 1991–2017. It is substantiated that the basis for the functioning of any political regime (national, regional or local) is the availability of a set of resources that allow it to assert and maintain its own subjectivity in interaction with the political center, influence the public matrix of the region in order to achieve the desired result in the political sphere, apply technology authoritarian and competitive mobilization for achieving the set goals.

It is proved that the administrative-territorial, socio-economic, educational and information-communication resources of the regional political regime in the Chernivtsi region have undergone significant changes. It is justified that in addition to educational resources, all others are weak enough to ensure the formation of a set of strong regional actors and ensure open political competition.

In the conclusions, the author notes that regional political actors at the level of institutions of power and local self-government are dependent on concentrated business groups that actually completed the distribution of the resources of the regional political regime. Being integrated into institutional structures of political power and local self-government, business groups reproduce informal management practices, tested in the process of development by a complex of economic resources of the region. The system of mediator institutes is concentrated in the information space, trying to act as an arbitrator in the interaction of the weak for the center, and for the region, power and concentrated business structures.

Keywords

Regional political regime, regime resources, structural resources, political dynamics, Chernivtsi region.

¹ Доктор політичних наук, професор кафедри політології та державного управління, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна, Email: n.rotar@chnu.edu.ua

Постановка проблеми. Основою функціонування будь-якого політичного режиму – національного, регіонального чи локального – є наявність у комплексу ресурсів, які дозволяють йому стверджувати та підтримувати власну суб'єктність у взаємодії з політичним центром, впливати на суспільну матрицю регіону з метою досягнення бажаного результату у політичній сфері, застосовувати технології авторитарної та змагальної мобілізації для досягнення поставлених цілей. Ресурси як «атрибути, обставини або благо, володіння якими збільшує здатність впливу його власника на інших індивідів або групи»², змістовного наповнюються на рівні різних сфер функціонування кожного конкретного соціуму. На нашу думку, найбільшого значення набувають структурні ресурси, ті які потенційно визначають структуру регіонального політичного режиму на рівні його акторів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасній політичній науці сформувалося достатньо варіативне коло проблем, які аналізуються в контексті регіональних політичних режимів³. Ми пропонуємо здійснити вивчення структурних ресурсів регіонального політичного режиму у Чернівецькій області на основі методологічної моделі С. Скаанінга, який виокремив стосовно нього чотири принципи характеристики: (1) доступ групи до політичної влади (інституціональний дизайн), (2) структурування взаємодії в політичному центрі влади (горизонтальні зв'язки); (3) взаємодія режиму з суспільством (вертикальні зв'язки); (4) характер функціонування політичних акторів (вказує на різницю між автократичними і демократичними режимами)⁴. На нашу думку, кожна з визначених характеристик політичного режиму передбачає визначення ресурсів політичного режиму, серед яких основне місце належить саме структурним ресурсам, відображеним у тих характеристиках регіону, які є значимими для його політичного позиціонування. **Метою** даної статті є визначення особливостей динаміки структурних ресурсів регіонального політичного режиму у Чернівецькій області

Виклад основного матеріалу дослідження. Адміністративно-територіальні ресурси чернівецького регіонального політичного режиму визначаються специфікою адміністративно-територіального устрою Чернівецької області та його динамікою, пов'язаною з процесами децентралізації влади, розпочатими у 2015 р. Чернівецька область була утворена 7 серпня 1940 р. та у 1940–1941, 1944–1991 рр. перебувала у складі СРСР як одна з областей УРСР. З 1991 р. Чернівецька область є територіально-адміністративною одиницею незалежної України. Починаючи з 1991 р. і до сьогодні Чернівецька область поділена на 11 адміністративних районів, у її складі є 11 міст, з яких 2 – міста обласного значення (Чернівці та Новодністровськ), 8 селищ міського типу та 398 сільських населених пунктів⁵. У період 1991 – 2017 рр. загальна кількість населених пунктів в області залишалася незмінною (417 населених пунктів), проте деякі з них змінили свій статус, зокрема Новодністровськ набув статусу міста обласного значення, яким не володів у 1991 р.⁶ Принагідно зауважимо, що один з районів області – Герцаївський – був утворений в складі Чернівецької області 1 жовтня 1940 р., у 1962 р. – ліквідований, а його те-

² Rogers, M. (1976). The Bases of Power, *American Journal of Sociology*, Vol. 79, № 6, p. 1425.

³ Chari, V.V., Jones, L.E., Marimon R., (1997). The Economics of Split-Ticket Voting in Representative Democracies, *American Economic Review*, № 87, p. 957–976.

Miller, S. M., Moulton, S. (2014) Publicness in Policy Environments: A Multilevel Analysis of Substance Abuse Treatment Services, *Journal of Public Administration Research and Theory*, № 24, p. 553–589.

Cheibub, J. A., Jennifer G. (2004) Classifying political regimes: A six-fold classification of democracies and dictatorships. In: *Paper presented at the annual meeting of the American Political Science Association*, September, Chicago, Illinois.

Ekman J. (2009). Political Participation and Regime Stability: A Framework for Analyzing Hybrid Regimes, *International Political Science Review*, № 1, p. 9.

Skaaning, S. (2006). Political Regimes and Their Changes: A Conceptual Framework, *CDDRL Working Papers. Freeman Spogli Institute for International Studies, Stanford University*, № 55, p. 1–30.

⁴ Skaaning, S. (2006). Political Regimes and Their Changes: A Conceptual Framework, *CDDRL Working Papers. Freeman Spogli Institute for International Studies, Stanford University*, № 55, p. 13–14.

⁵ Статистичний щорічник Чернівецької області за 2016 рік (2017), Чернівці, Головне управління статистики у Чернівецькій області, с. 16

⁶ Населення Чернівецької області за 2016 рік. Статистичний збірник (2017), Чернівці, Головне управління статистики у Чернівецькій області.

риторія увійшла до складу Глибоцького району⁷. У грудні 1991 р. Герцаївський район було відновлено в складі Чернівецької області відповідною постановою Верховною Радою України⁸. Специфікою району є те, що він єдиний на території Чернівецької області, який не межує з сільськими адміністративними одиницями, що мають інший етнічний склад (на заході район межує з Глибоцьким районом; на півночі і північному сході вздовж р. Прут з Новоселицьким районом та м. Чернівці; на півдні – з Румунією).

Процес утворення об'єднаних територіальних громад (ОТГ), яких станом на 1 січня 2018 р. у Чернівецькій області створено 28 (10 – у 2015 р., 6 – у 2016 р., 12 – у 2017 р.) і які об'єднали 100 місцевих рад⁹, у короткостроковій перспективі суттєво змінить характер адміністративно-територіального ресурсу регіонального політичного режиму у Чернівецькій області, насамперед через набуття певної фінансової незалежності від перерозподілу фінансових інвестицій, що відбувається на обласному рівні. Утворення об'єднаних територіальних громад триває, згідно з «Перспективним планом формування територій громад Чернівецької області» їх в області має бути 45¹⁰.

Одним з найбільш важливих ресурсів чернівецького регіонального режиму є географічне розташування Чернівецької області, яке залишається незмінним з моменту проголошення незалежності України у 1991 р. Територія області, яка є південно-західним регіоном України, становить 8,1 тис. кв. км, що є 1,3% від території усієї України. На заході область межує з Івано-Франківською областю, на півночі – з Тернопільською, на північному сході – з Хмельницькою та Вінницькою областями, на півдні – з Румунією, на південному сході – з Республікою Молдова. Територією Чернівецької області проходить державний кордон протяжністю 404,4 км., зокрема з Румунією (226,4 км) та Республікою Молдова (178 км), на якому здійснюється митний контроль в пунктах пропуску Вадул-Сіретської і Кельменецької митниць¹¹. Саме прикордонний статус Чернівецької області сприяє позиціонуванню регіонального режиму як активного суб'єкта транскордонної співпраці та євроінтеграційних процесів. Сприяє цьому і те, що територію області перетинають залізничні магістралі, що забезпечують пасажирські та транспортні перевезення у напрямку сполучення України з південною Європою (Румунія, Болгарія).

Важливим структурним ресурсом регіонального політичного режиму, який водночас є відображенням ефективності його політики є демографічний ресурс. За результатами Всеукраїнського перепису 1989 р. на території Чернівецької області проживало 938029 осіб. Позитивна динаміка кількісного збільшення демографічного ресурсу спостерігалася до кінця 1995 р.: 1991 р. – 938,6 тис., 1995 р. – 945,4 тис., однак починаючи з 1996 р. відчутною стає тенденція до зменшення кількості постійного населення на території області. Зокрема, у 2001 р. вона зменшилася до 927,9 тис., 2006 р. – до 908,2 тис., 2010 р. – до 904,7 тис., 2011 р. – до 904,3 тис.¹² У період 2012 – 2015 рр. кількість населення області зростає до 910,0 тис. осіб¹³, однак з 2016 р. знову починає зменшуватися. На 1 січня 2017 р. кількість населення Чернівецької області становила 908,1 тис. осіб¹⁴, а на 1 жовтня 2017 р. в області проживало вже тільки 906,8 тис. осіб, з яких

⁷ Герцаївська районна державна адміністрація. Офіційний сайт (2017) Довідка про Герцаївський район, режим доступу: <http://hertza.oda.cv.ua/page/dovidka-pro-gertsaiivskii-raion> (дата перегляду 18.03.2017)

⁸ Про утворення Герцаївського району Чернівецької області. постанова Верховної Ради України від 06.12.1991 №1942/12 (1992), *Відомості Верховної Ради України*, № 9, Ст. 113.

⁹ Обраховано за: Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України (2017). *Децентралізація. Чернівецька область. Громади*, режим доступу: <http://decentralization.gov.ua/areas/24/gromadu> (дата перегляду 18.11.2017)

¹⁰ Чернівецька обласна державна адміністрація (2017), *Перспективний план формування територій громад Чернівецької області (із змінами) з врахуванням Розпоряджень Кабінету Міністрів України № 1073-р від 13.10.2015, № 1281-р від 04.12.2015, № 1345-р від 23.12.2015, № 491-р від 19.07.2017; із змінами, внесеними згідно з Розпорядженням КМ № 794-р від 25.10.2017*, режим доступу: <http://oblrada.cv.ua/downloads/plan.pdf> (дата перегляду 27.10.2017)

¹¹ Статистичний щорічник Чернівецької області за 2016 рік (2017), Чернівці, Головне управління статистики у Чернівецькій області, с. 28–29.

¹² Там само, с. 335.

¹³ Там само, с. 42.

¹⁴ Там само.

389,9 тисяч осіб мешкало в міських поселеннях, а 516,9 тис. осіб – у сільській місцевості¹⁵. Постійною особливістю населення Чернівецької області є перевага сільського населення (56,9%) в структурі загальної кількості населення¹⁶.

Характеризуючи соціально-економічні ресурси регіонального політичного режиму у Чернівецькій області, наголосимо, що вони є достатньо варіативними та об'єднують показники динаміки ринку праці, доходів населення, промисловості, сільського господарства, будівництва, внутрішньої торгівлі, зовнішньоекономічної та інвестиційної діяльності. Для оцінки ринку праці як елементу соціально-економічних ресурсів регіонального політичного режиму, найбільш показовим вважаємо динаміку кількості зареєстрованих безробітних. Актуалізація безробіття на території Чернівецької області розпочалася у 1995 р. та була пов'язана зі структурними змінами в економіці регіону, зокрема процесами приватизації, зупиненням підприємств військово-промислового комплексу та загальним зменшенням обсягів виробництва. Наприкінці 1995 р. кількість безробітних становила 21,4 тис. осіб (2,3 тис. – зареєстровані) та у 2001 р. досягла свого піку – 69,6 тис. осіб, серед яких тільки 23,1 тис. осіб були зареєстрованими безробітними¹⁷. З 2005 р. кількість безробітних суттєво зменшилася і становила: у 2005 р. – 39,5 тис. осіб, 2013 р. – 31,4 тис. осіб, 2015 р. – 37,7 тис. осіб, 2016 – 35,7 тис. осіб (з них, тільки 6,3 тис. були зареєстровані офіційно)¹⁸. Кількість зареєстрованих безробітних на кінець жовтня 2017 р. становила 5,5 тис. осіб, що на 16,4% менше, ніж на кінець вересня того ж року та дорівнювала 1,0% від кількості населення Чернівецької області працездатного віку (за методикою МОП цей вік визначається від 15 до 70 років)¹⁹. Але вже наприкінці листопада 2017 р. показники офіційно зареєстрованого безробіття зростають і фіксують 5,9 тис. осіб, що на 7,6 % більше, ніж у жовтні того ж року²⁰. Суттєвий розрив між кількістю офіційно зареєстрованих та незареєстрованих безробітних є відображенням поширення процесу неформальної зайнятості. Приміром, у 2015 р. частка неформально зайнятих у відсотках від чисельності зайнятого населення у Чернівецькій області становила 49,8 (це показник вищий тільки у Івано-Франківській області – 53,8)²¹, до початку січня 2017 р. він зріс до 49,9, тоді як у Івано-Франківській області знизився до 53,2²².

Здійснити оцінку динаміки доходів населення Чернівецької області у період 1991 – 2017 рр. достатньо складно, оскільки за цей період у грошовий обіг була введена національна валюта, відбувалися суттєві коливання курсу національної валюти, інфляційні процеси, змінювалася методика обрахунку структури доходів населення тощо. Тому для оцінки динаміки доходів населення пропонуємо звернутися до визначення структури доходів населення Чернівецької області (див. Табл. 1, Табл. 2) та співвідношення доходів та витрат у розрахунку на одну особу, що проживає на території області.

Дані, наведені у таблицях 1 та 2, дозволяють стверджувати, що попри несуттєві коливання відсотка заробітної плати в структурі доходів населення Чернівецької області, який має постійну тенденцію до зниження, починаючи з 1995 р. спостерігається тенденція до суттєвого збільшення частки соціальної допомоги. У даному контексті варто наголосити, що станом на 29 вересня 2017 р. 137192 сім'ї у Чернівецькій області отримують субсидію для відшкодування ви-

¹⁵ Про соціально-економічне становище Чернівецької області за січень-жовтень 2017 року (2017), Чернівці, Головне управління статистики у Чернівецькій області, с. 3, 7.

¹⁶ Демографічна ситуація Чернівецької області у 2016 році (Економічна доповідь) (2017), Чернівці: Головне управління статистики у Чернівецькій області, с. 3.

¹⁷ Статистичний щорічник Чернівецької області за 2001 рік (2002), Чернівці, Головне управління статистики у Чернівецькій області, с. 32.

¹⁸ Статистичний щорічник Чернівецької області за 2016 рік (2017), Чернівці, Головне управління статистики у Чернівецькій області, с. 73.

¹⁹ Про соціально-економічне становище Чернівецької області за січень-жовтень 2017 року (2017), Чернівці, Головне управління статистики у Чернівецькій області, с. 3.

²⁰ Чернівецький регіональний центр зайнятості (2017). *Статистика та аналітика. Інформаційна записка про стан ринку праці*, режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua/chn/control/uk/statdatacatalog/list> (дата перегляду 24.11.2017)

²¹ Економічна активність населення України, 2015: Статистичний збірник (2016), К., Державна служба статистики України, с. 116.

²² Економічна активність населення України 2016: Статичний збірник (2017), К., Державна служба статистики України, с. 114.

трат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива, що складає 44,5 % від загальної кількості домогосподарств області²³. Таким чином, близько половини мешканців Чернівецької області є залежними від держави, а у політичному вимірі зорієнтовані на підтримку статус-кво як на регіональному, так і на національному рівнях політики. З іншого боку, якщо взяти до уваги співвідношення доходів та витрат у розрахунку на одну особу, що проживає на території області, то за даними офіційної статистики у 2016 р. наявний дохід на одну особу становив 26838 грн, тоді як витрати у розрахунку на одну особу – 38057 грн²⁴. Означений розрив між доходами та витратами вказує на (1) існування тіньових доходів; (2) використання населенням власних заощаджень; (3) надходження необлікованих інвестицій від трудових мігрантів, що в сукупності забезпечує регіональний режим від соціального вибуху.

Таблиця 1

Структура грошових доходів населення Чернівецької області, 1995–2001 (%)

Грошові доходи	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Оплата праці та доходи від підприємницької діяльності	56,7	59,4	50,6	50,1	51,4	49,6	54,2
Надходження від продажу продуктів сільського господарства	2,9	3,0	2,9	1,8	4,1	5,4	4,9
Пенсії, допомоги та стипендії	25,1	27,6	31,4	34,8	37,6	32,3	33,5
Доходи від продажу іноземної валюти	15,3	10,0	15,1	13,3	6,9	12,7	7,4

Джерело: Розраховано за: Статистичний щорічник Чернівецької області за 2001 рік (2002), Чернівці, Головне управління статистики у Чернівецькій області, с. 319.

Таблиця 2

Структура доходів населення Чернівецької області, 2001–2016 (%)

Доходи	2001	2005	2010	2013	2014	2015	2016
Заробітна плата	35,1	31,2	29,3	28,6	29,2	27,9	30,4
Прибуток та змішаний дохід	27,7	19,5	20,2	21,4	23,6	26,1	25,2
Доходи від власності (одержані)	1,4	1,4	5,2	3,5	3,7	3,0	2,7
Соціальні допомоги та інші одержані поточні трансфери	35,8	47,9	45,3	46,5	43,5	43,0	41,7

Джерело: Розраховано за: Статистичний щорічник Чернівецької області за 2016 рік (2017), Чернівці, Головне управління статистики у Чернівецькій області, с. 97.

Характер та потужність економічних ресурсів регіонального політичного режиму у Чернівецькій області, пов'язаних з виробництвом товарів та послуг, на нашу думку, варто оцінювати за параметрами, які визначають динаміку характеру власності засобів виробництва та структури суб'єктів господарювання за основними видами діяльності. У 1991 р. в Чернівецькій області домінувала державна форма власності на засоби виробництва, однак починаючи з 1992 р. ця ситуація починає радикально змінюватися. Найбільш повно динаміка характеру власності засобів виробництва відображена у кількості підприємств та організацій, занесених до Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України: 1992 р. – 1031 суб'єкт господарської діяльності, 1997 р. – 8894, 1998 р. – 9746, 1999 р. – 10220, 2000 р. – 10679, 2001 р. – 11380, 2002 р. – 11754, 2011 р. – 13317, 2014 р. – 14018, 2015 – 14177, 2016 р. – 14709, 2017 р. – 15143²⁵. Паралельно зі збільшенням загальної кількості підприємств та організацій, зменшувалася частка державних підприємств, яка у 2011 р. становила 13,3% (173 підприємства)²⁶, а у

²³ Погляд (2017), 3 І жовтня буковинцям перерахують розмір зимової субсидії, режим доступу: <https://pogliad.ua/news/bukovina/z-1-zhovtnya-bukovincyam-pererahuuyut-rozmir-zimovoyi-subsidiyi-344155> (дата перегляду 18.11.2017)

²⁴ Статистичний щорічник Чернівецької області за 2016 рік (2017), Чернівці, Головне управління статистики у Чернівецькій області, с. 533–534.

²⁵ Статистичний щорічник Чернівецької області за 2001 рік (2002), Чернівці, Головне управління статистики у Чернівецькій області, с. 72.

Статистичний щорічник Чернівецької області за 2016 рік (2017), Чернівці, Головне управління статистики у Чернівецькій області, с. 258.

²⁶ Статистичний щорічник Чернівецької області за 2013 рік (2014), Чернівці, Головне управління статистики у Чернівецькій області, с. 71.

2017 р. – 0,45% (69 підприємств). Однак, така тенденція не вказує на збільшення частки приватних підприємств у структурі підприємств та організацій, занесених до Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України, навпаки, їх частка у 2017 р. зменшилася до 17,3% (у 2011 р. 19,9%)²⁷.

Важливим аспектом економічних ресурсів Чернівецького регіонального політичного режиму є інституціональна структура підприємництва регіону. Починаючи з 1991 р. для області була характерна тенденція до зростання кількості малих підприємств. У 1991 р. їх кількість сягала 827, 1996 р. – 1333, 1997 р. – 2170, 1998 – 2445, 1999 – 2747, 2000 – 2975, 2001 – 3569, 2010 – 5085, 2013 – 3968, 2014 – 3897, 2015 – 3903²⁸. З 3500 підприємств, які діяли на території області упродовж 2016 – 2017 рр. 1 було великим (яке у відсотковому відношенні становить 0,0%), 154 – середніми (4,4%) та 3354 – малими підприємствами (95,6%), при чому в структурі малих підприємств 2663 належали до мікропідприємств, що становило 78,9% до загальної кількості підприємств регіону²⁹. Відображенням даної ситуації є те, що за обсягом реалізованої промислової продукції у січні-листопаді 2017 р. Чернівецька область перебувала на останньому місці серед усіх регіонів України: частка реалізованої промислової продукції становила 0,5%, що у грошовому еквіваленті дорівнювало 9170,4 млн грн. (приміром частка реалізованої промислової продукції Тернопільської області, яка є передостанньою серед усіх регіонів України була майже вдвічі більшою – 0,9% (17162,6 млн. грн.)³⁰.

За перше десятиліття незалежності України чітко окреслилися ті види економічної діяльності, які стали пріоритетними для населення Чернівецької області, свідченням чого є структура суб'єктів господарювання за основними видами діяльності у 2011 р. У сільському господарстві, мисливстві та лісовому господарстві працювали 11,0% суб'єктів господарювання (у 2016 р. – 7,4%), у промисловості – 13,2% (у 2016 р. – 4,9%), будівництві – 4,5% (у 2016 р. – 3,2%), оптовій та роздрібній торгівлі (включаючи торгівлю транспортними засобами та послугами з їх ремонту) – 20,1% (у 2016 р. – 7,8%), операціях з нерухомістю, надаванні під найм та послуг юридичним особами – 7,9% (у 2016 р. – 4,1%)³¹.

У цій структурі найбільш потужним ресурсним потенціалом, на нашу думку, володіють лісові господарства, які перебувають у власності держави (у період 1991–2017 рр. площа рубок лісу в Чернівецькій області коливалася в межах 11,8 – 15,7 тис. га на рік³²). Зокрема, реагуючи на офіційно оприлюднену у липні 2017 р. пропозицію Мінекономрозвитку щодо передачі державних лісгосподарських підприємств у концесію, у листопаді 2017 р. Чернівецька обласна рада ухвалила рішення про звернення депутатів до президента України, Верховної Ради України і Кабінету Міністрів України щодо недопущення передачі державних лісгосподарських підприємств у концесію, мотивуючи його численними зверненнями трудових колективів таких підприємств щодо недоцільності застосування концесійної моделі управління в лісовому господарстві області та України: «у гірських районах області лісгоспи є основними працедавцями та бюджетоутворюючими суб'єктами, забезпечуючи матеріальним достатком значну частину мешканців. Крім того із поданого звернення маємо інформацію, що лісгосподарські підприємства області 150 млн. грн. власних коштів направили на забезпечення заходів з ведення лісово-

²⁷ Розраховано за: Статистичний щорічник Чернівецької області за 2016 рік (2017), Чернівці, Головне управління статистики у Чернівецькій області, с. 258.

²⁸ Статистичний щорічник Чернівецької області за 2001 рік (2002), Чернівці, Головне управління статистики у Чернівецькій області, с. 250

Статистичний щорічник Чернівецької області за 2016 рік (2017), Чернівці, Головне управління статистики у Чернівецькій області, с. 459.

²⁹ Державна служба статистики України (2017). *Кількість підприємств за їх розмірами за регіонами у 2016 році*, режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата перегляду 18.03.2017)

³⁰ Державна служба статистики України (2017), *Обсяг реалізованої промислової продукції за регіонами у січні-листопаді 2017 року*, режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата перегляду 15.12.2017)

³¹ Статистичний щорічник Чернівецької області за 2001 рік (2002), Чернівці, Головне управління статистики у Чернівецькій області, с. 75; Державна служба статистики України (2017), *Кількість активних підприємств за регіонами України та видами економічної діяльності*, режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

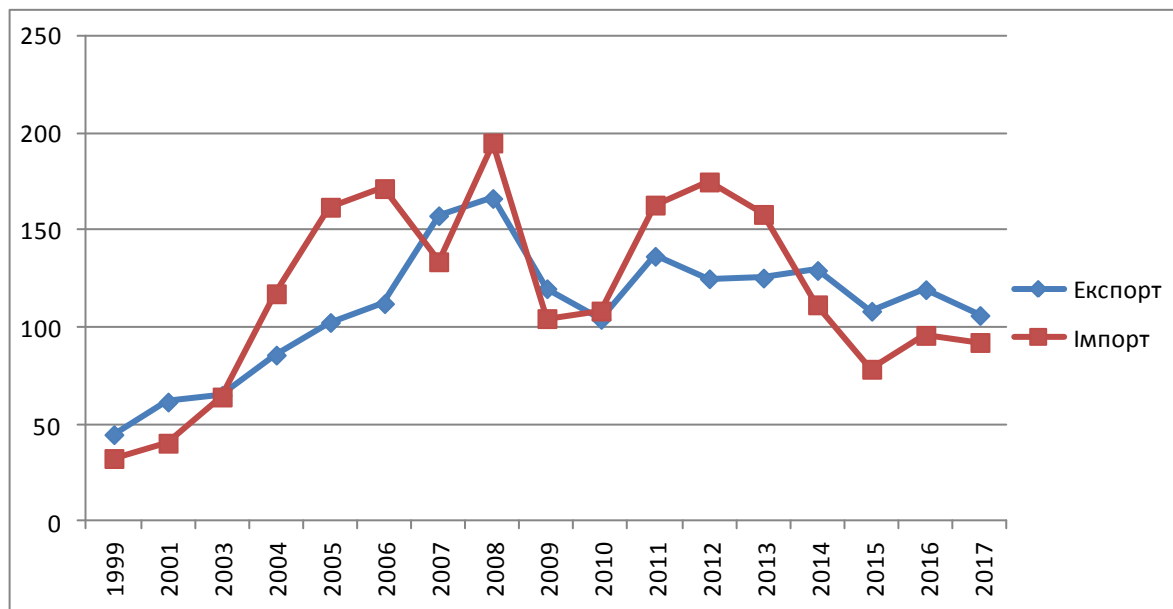
³² Державна служба статистики України (2017), *Площа рубок лісу по регіонах (2000–2016)*, режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата перегляду 15.12.2017)

го господарства, близько 190 млн. грн. спрямували до різних бюджетів та фондів (в тому числі й до місцевих – біля 50 млн. грн.). Немає жодних гарантій, що приватний власник після взяття у концесію буде продовжувати вести відповідальне господарювання з державницьким підходом та постійними контактами з місцевими мешканцями та органами місцевого самоврядування».³³

Зважаючи на прикордонний статус, одним з потенційних ресурсів регіонального політичного режиму у Чернівецькій області є зовнішньоекономічна діяльність з позицій співвідношення імпорту та експорту товарів та послуг (Див. рис 1.³⁴).

Рисунок 1

Співвідношення обсягу експорту та імпорту товарів, Чернівецька область, млн. дол. США

Дані, наведені на Рис 1. вказують на пряму залежність обсягу та імпорту товарів від світових економічних процесів, насамперед світової фінансової кризи 2008–2009 рр. Водночас, варто наголосити і на впливі економічних та політичних процесів в Україні на тенденції коливання експорту та імпорту товарів на території Чернівецької області. По-перше, суттєве зростання обсягів зовнішньоекономічної діяльності у 1999 – 2001 рр. пов’язано із зміною структури економічного простору регіону, насамперед ствердженням кола конкурентоздатних суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності. По-друге, зростання обсягів імпорту товарів у 2004 – 2006 рр. пояснюється легалізацією тіньових суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності, спричиненої урядовою політикою; По-третє, зниження обсягів експорту та імпорту товарів у 2015 р. поряд з кризовими явищами, пояснюється обмеженнями зовнішньоекономічної діяльності з Російською Федерацією. Станом на листопад 2017 р. обсяг експорту товарів у доларах США відповідав рівню 2006 р., обсяг імпорту товарів – 2003 р.

У 2017 р. зовнішньоторговельні операції проводились із партнерами з 82 країн світу. Обсяг експорту товарів до країн Європейського Союзу становив 60,9 млн. дол. США 11, 5 (64,3% від загального обсягу експорту) та збільшився, порівняно з 2016 р. на 11,5 млн. дол. (23,2%), імпорт товарів із країн Європейського Союзу – 46,4 млн. дол. (56,5% від загального обсягу, у

³³ Чернівецька обласна рада (2017), *Про звернення депутатів Чернівецької обласної ради VII скликання до Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України щодо недопущення передачі державних лісогосподарських підприємств у концесію. Рішення 209 – 17/17 від 14 листопада 2017 р.*, режим доступу: <http://oblrada.cv.ua/document/list/4153/> (дата перегляду 10.12.2017)

³⁴ Складено за: Статистичний щорічник Чернівецької області за 2001 рік (2002), Чернівці, Головне управління статистики у Чернівецькій області, 194; Державна служба статистики України (2017). *Обсяги експорту-імпорту товарів за регіонами України*, режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/zd/oet/oet_u/oet1017_u.htm (дата перегляду 10.12.2017)

2016 р. – 38,9%)³⁵. Найбільшим торговим партнером Чернівецької області була Румунія, частка якої в структурі експорту становила 28,97%, імпорту – 11,08%³⁶ (у 2005 р. – 0,3%, у 2015 – 2016 рр. дані не оприлюднювалися з метою забезпечення виконання вимог закону України «Про «Державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації»³⁷). До прикладу, на другому місці у переліку торговельних партнерів є Польща, частка імпорту якої становила 6,88%, імпорту – 8,32%³⁸.

Найбільші обсяги експорту до країн ЄС склали деревина і вироби з деревини – 33,3% від загального обсягу експорту до цих країн, текстильні матеріали та текстильні вироби – 22,4%, механічні та електричні машини – 12,7%, продукти рослинного походження – 11,0%, меблі – 10,6%³⁹. Попри те, що Україною з 2015 р. встановлені обмежувальні заходи щодо експорту лісу-кругляка, Румунія, на державному рівні підтримує придбання української деревини, надаючи дотації фірмам, які поставляють необроблену деревину від 25 євро за кубометр⁴⁰, адже 9 січня 2016 р. президент Румунії К. Йоханніс підписав закон, за яким незаконна вирубка площі лісів більшої, ніж 1 га вважається загрозою національній безпеці⁴¹. Цей фактор, поряд із підприємницькою діяльністю громадян України, які мають паралельно паспорт громадянина Румунії та здійснюють за ним підприємницьку діяльність, стимулює зростання частки імпорту деревини з території Чернівецької області.

Попри те, що соціально-економічні ресурси чернівецького регіонального політичного режиму є доволі скромними, за Індексом регіонального людського розвитку, який обраховувався інститутом Інститутом демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАНУ упродовж 2004–2014 рр. (до розрахунку регіонального індексу людського розвитку включено 33 показника, об'єднані у 6 блоків відповідно до основних аспектів людського розвитку: відтворення населення; соціальне становище; комфортне життя; добробут; гідна праця; освіта)⁴², Чернівецька область у рейтингу областей України займала лідерські позиції: у 2004 р. вона обіймала 5 сходинку рейтингу, 2005 р. – 6, 2006 р. – 9, 2007 р. та 2008 р. – 5, 2009 р. – 1, 2010 р. та 2011 р. – 2, 2012 р. – 3, 2013 р. та 2014 р. – 2⁴³. На нашу думку, багато в чому це пояснюється поширенням явища трудової міграції, яке за рахунок грошових надходжень утворює свого роду «подушку безпеки» для регіонального політичного режиму, насамперед в ситуації коливань на валютному ринку. Для Чернівецької області у сфері зовнішньої трудової міграції характерними є тенденції, кількісно відображені для Західного регіону України. З 1303,3 тис. зовнішніх трудових мігрантів в Україні у 2015–2017 рр., 903,6 тис. припадають саме на Західний регіон⁴⁴.

Важливий комплекс ресурсів регіонального політичного режиму утворюється системою освіти та науки. Домінування державної форми власності в цій сфері перетворює освітні та наукові установи на достатньо дієвий ресурс такого політичного актора як інститут обласної державної адміністрації. Кількісна динаміка інституційної структури даного ресурсу, зважаючи на зменшення кількості населення області, у період 1991–2017 рр. була несуттєвою. Зокрема, по-

³⁵ Про соціально-економічне становище Чернівецької області за січень-жовтень 2017 року (2017), Чернівці, Головне управління статистики у Чернівецькій області, с. 53.

³⁶ Там само, с. 53.

³⁷ Статистичний щорічник Чернівецької області за 2016 рік (2017), Чернівці, Головне управління статистики у Чернівецькій області, с. 428.

³⁸ Розраховано за: Про соціально-економічне становище Чернівецької області за січень-жовтень 2017 року (2017), Чернівці, Головне управління статистики у Чернівецькій області, с. 53.

³⁹ Про соціально-економічне становище Чернівецької області за січень – жовтень 2017 року (2017), Чернівці, Головне управління статистики у Чернівецькій області, с. 54.

⁴⁰ Устименко, В. (2016). Угода про Асоціацію з ЄС: можливості та ризики. Інфографіка, режим доступу: http://ipress.ua/mainmedia/ugoda_pro_asotsiatsiyu_z_yes_mozhlyvosti_ta_ryzyky__infografika_238507.html (дата перегляду 18.03.2017)

⁴¹ Букінфо (2016), *У Румунії вирубка лісів прирівняли до терористичної діяльності* Інфографіка, режим доступу: <http://www.bukinfo.com.ua/show/news?lid=73386> (дата перегляду 18.03.2017)

⁴² Методика вимірювання регіонального людського розвитку (2012), Київ, Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАНУ.

⁴³ Динаміка Індексу регіонального людського розвитку, 2004 – 2014 рр. (2015), режим доступу: http://www.idss.org.ua/ukr_index/Dynamic_ua.pdf (дата перегляду 18.03.2017)

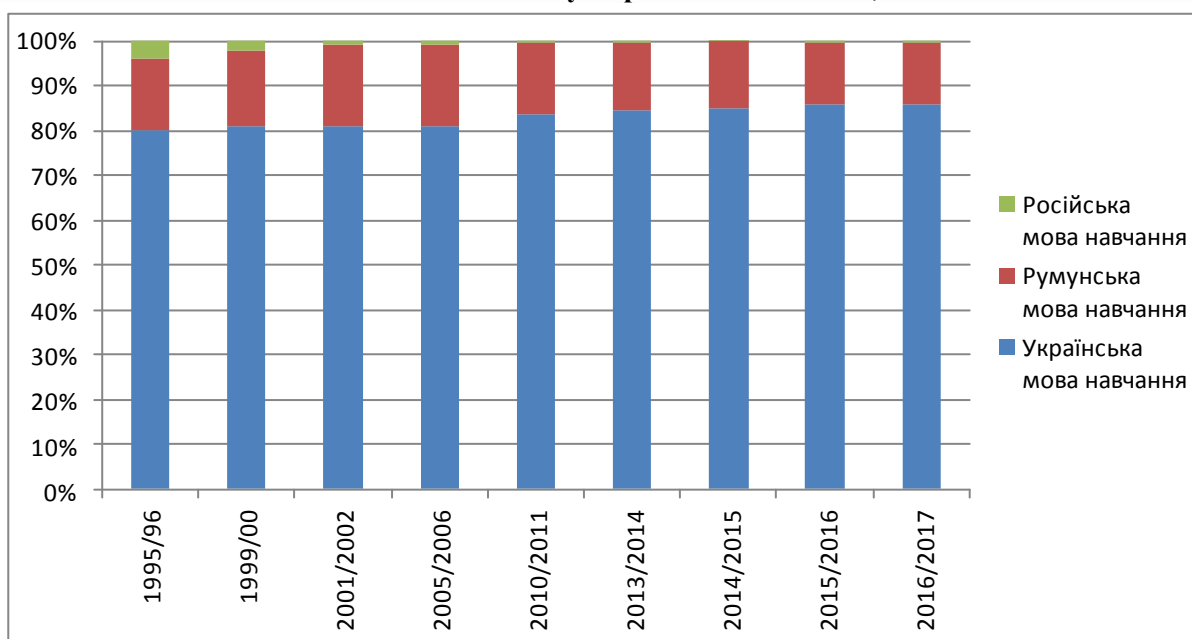
⁴⁴ Зовнішня трудова міграція населення (за результатами модульного вибіркового обстеження). Статистичний бюлетень (2017), К., Державна служба статистики України, с. 8.

рівняно з 1990–1991 навчальним роком кількість дошкільних закладів у Чернівецькій області збільшилася у 2016/2017 навчальному році з 368 до 379, загальноосвітніх навчальних закладів зменшилася з 453 до 428, професійно-технічних навчальних закладів зменшилася з 20 до 16, вищих навчальних закладів I–II рівнів акредитації зменшилася з 18 до 13, вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації збільшилася з 2 до 3 (у період 2000–2016 рр. їх кількість дорівнювала 4) [с. 137].⁴⁵ Достатньо стабільним було й співвідношення трьох мов навчання, тією чи іншою мірою поширених на території області (Див. Рис. 2⁴⁶).

Рисунок 2

Розподіл учнів загальноосвітніх навчальних закладів за мовами навчання у Чернівецькій області, %

Дані, наведені на Рис. 2 засвідчують, що у період 1995–2017 рр. відбулося збільшення кількості учнів загальноосвітніх закладів області, які навчалися українською мовою з 80% до 86%; кількість учнів загальноосвітніх закладів області, які навчалися румунською мовою коливалася: найнижчою їх кількість була у 2015–2016 та 2016–2017 навчальному роках (14%), найвищою – у 2005–2006 навчальному році (18%); кількість учнів загальноосвітніх закладів області, які навчалися російською мовою зменшилася з 4% у 1995–1996 навчальному році до 0,3% у 2016–2017 (у 2014–2015 навчальному році їх кількість становила 0,2%). Зауважимо, що у 2017 р. румунською мовою навчаються тільки 2% учнів загальноосвітніх шкіл обласного центру, але 92% учнів Герцаївського району, 42% – Новоселицького району, 31% - Глибоцького району та 25% – Сторожинецького району; російською мовою навчається 1% учнів м. Чернівці та 3% учнів Сокирянського району⁴⁷.

У 2017 р. надійність освітнього ресурсу достатньо суттєво змінилася, що пов'язано з активним обговоренням на території Чернівецької області норми Ст. 7 Закону «Про освіту», відповідно до якої мовою освітнього процесу в Україні є державна мова – українська. Це дозволяє розширити сферу вживання державної мови нацменшинами у закладах, зокрема, з румунською мовою навчання, однак початкова і дошкільна освіта у цих навчальних закладах буде проводитися рідною мовою, а з п'ятого класу більшість предметів викладатимуться державною мовою.

⁴⁵ Статистичний щорічник Чернівецької області за 2016 рік (2017), Чернівці, Головне управління статистики у Чернівецькій області, с. 137.

⁴⁶ Розраховано за: Статистичний щорічник Чернівецької області за 2001 рік (2002), Чернівці, Головне управління статистики у Чернівецькій області, с. 361; Статистичний щорічник Чернівецької області за 2016 рік (2017), Чернівці, Головне управління статистики у Чернівецькій області, с. 152–154.

⁴⁷ Статистичний щорічник Чернівецької області за 2016 рік (2017), Чернівці, Головне управління статистики у Чернівецькій області, с. 153–154.

Для Чернівецької області такі зміни мали принциповий характер, оскільки відповідно до результатів ЗНО у 2017 р. 67% випускників румуномовних класів не склали історію України, 60% – українську мову⁴⁸.

На тлі достатньо позитивних і важливих тенденцій в сфері освіти, починаючи з 1991 р. у Чернівецькій області суттєво змінюється структура наукової діяльності, що пов'язано зі зміною структури промислового виробництва. Зокрема, у період 1990–2001 рр. кількість науково-дослідних та конструкторських підрозділів на промислових підприємствах зменшилася з 5 до 1, кількість спеціалістів, які виконували науково технічні роботи за основним місцем роботи, відповідно, з 2416 до 702, але сумарна кількість спеціалістів, які виконували науково-технічні роботи за основним місцем роботи та за сумісництвом навіть несуттєво зростає: з 2993 у 1990 р. до 2078 – у 2001 р.⁴⁹. У 2013 р. кількість спеціалістів, які виконують науково-технічні роботи за основним місцем роботи було 451, за сумісництвом – 1952 (разом – 2403), але у 2017 р. сумарна кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, з урахуванням сумісників становила тільки 837 працівників, з яких тільки 620 – дослідники. Отже, у період 1990–2017 рр. відбулося скорочення науковців, що беруть участь у виконанні наукових робіт у 4,8 рази, що мало безпосередній вплив на інноваційну діяльність.

Формування інформаційного ресурсу регіонального політичного режиму відбулося у період 1991–1995 рр., і згодом зазнавало тільки динамічних змін. Станом на 1 липня 1996 р. у Чернівецькій області було зареєстровано 14 місцевих періодичних видань⁵⁰, а вже через два роки, у 1998 р. відбулося суттєве збільшення частки місцевих друкованих ЗМІ до 85 періодичних друкованих видань (15 – з державною участю), з яких 76 газет і 9 журналів з місцевою сферою поширення. З цього часу відбувалося постійне зменшення кількості періодичних друкованих ЗМІ, зокрема кількість газет у 2000 р. становила 56, 2010 р. – 38, 2015 р. – 31, 2016 р. – 29⁵¹. Темпи поширення інформації та оперативний доступ до рішень регіональної влади у 2017 р. залежав від кількості абонентів Інтернету, яких у Чернівецькій області було всього 137,5 тис., з них домашніх користувачів – 100,5 тис., з них у сільській місцевості – тільки 19,6 тис. (19,2 тис. – домашні)⁵².

На початок 1996 р. сформувалася й структура ефірного телерадіомовлення, коли в загальному обсязі телерадіомовлення в Чернівецькій області власне мовлення становило 365 годин, з яких 10 годин відведено на висвітлення діяльності місцевих органів влади, 260 годин – на інформаційні програми, 140 годин – на суспільно-політичні програми, 340 годин – на художні програми, 40 годин – становили програми для дітей та юнацтва і 305 годин – інші програми⁵³. У 2016–2017 рр. у Чернівецькій області на підставі ліцензій Національної ради діють 34 регіональних та місцевих телерадіоорганізацій: 3 цифрових ефірних телекомпанії, 3 аналогових ефірних телекомпанії, 3 телекомпанії, що ведуть мовлення в кабельній мережі, 6 ефірних радіокомпаній, 11 редакцій проводового радіомовлення та 14 провайдерів програмної послуги. Жоден із загальнонаціональних та регіональних мовників не має 100% покриття сигналом території об-

⁴⁸ АСС (2017), *Закон про освіту покращить результати ЗНО*, режим доступу: <http://acc.cv.ua/chernivtsi/26830-zakon-pro-osvitu-pokrashchit-rezultati-zno-osvityani> (дата перегляду 12.11.2017)

⁴⁹ Статистичний щорічник Чернівецької області за 2001 рік (2001), Чернівці, Головне управління статистики у Чернівецькій області, с. 268.

⁵⁰ Державний архів Чернівецької області (2015), *Пропозиції щодо пункту і висновку Мінфіну України, вміщеному в листі від 24.05.1996 р. № 12-02/8-2459 «Про питання друкованих засобів масової інформації»*. Чернівецька обласна державна адміністрація [01.07.1996 № 07.37-6/1881], Ф. 2896, Оп. 2, Спр. 166, Арк. 79. Арк. 79–80.

⁵¹ Статистичний щорічник Чернівецької області за 2016 рік (2017), Чернівці, Головне управління статистики у Чернівецькій області, с. 193.

⁵² Державна служба статистики України (2017), *Стан і розвиток зв'язку України за 9 місяців 2017 року. Статистичний бюлетень*, режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publinform_u.htm

⁵³ Державний архів Чернівецької області (2015), *Довідка щодо роботи обласної державної телерадіокомпанії [І. Вергун]. Комітет інформації Чернівецької обласної державної адміністрації [5.05.99 № 06-115]*, Ф. 2896, Оп. 2, Спр. 737, Арк. 5.

ласті⁵⁴. Саме цим фактором пояснюється наявність інформаційних «білих плям» на мапі телевізійного мовлення Буковини. Зонами низької інформаційної насиченості є Путильський, Герцаївський, Глибоцький, Новоселицький райони. Охоплення населення області аналоговим телевізійним сигналом НТКУ складало 94,15%, 1+1 – 90,14%, ІНТЕР – 75,15%, проте аналоговий сигнал був припинений з 1 січня 2017 р. Цифрове мовлення взагалі відсутнє в Путильському районі, а у Вижницькому, Сторожинецькому, Герцаївському, Глибоцькому, Новоселицькому, Заставнівському, Хотинському, Сокирянському недостатній прийом цифрового ефірного телебачення. У таких зонах низької інформаційної насиченості ефірним наземним мовленням, спостерігається масове використання місцевими мешканцями супутникового телебачення, відповідно у прикордонних районах на 28 частотах мешканці мали можливість слухати 17 румунських та молдовських радіостанцій, а на 9 телевізійних каналах переглядати 4 програми цих держав. Серед телепрограм, які транслюються з передавачів, розташованих у Румунії та Молдові, на території Кельменецького й Герцаївського районів на 31-ому телевізійному каналі фіксуються російськомовні програми з логотипом «Першого каналу Росії», який є в переліку обмежених для ретрансляції на території України⁵⁵.

Висновки. Вивчення динаміки структурних ресурсів чернівецького регіонального політичного режиму: адміністративно-територіальних, соціально-економічних, освітніх та інформаційно-комунікативних засвідчило, що у період 1991–2017 рр. усі вони зазнали суттєвих змін. Окрім освітніх ресурсів, усі інші є достатньо слабкими для того, щоб забезпечити формування сукупності сильних регіональних акторів. Регіональні політичні актори на рівні інститутів влади та місцевого самоврядування є залежними від концентрованих бізнес-груп, які фактично завершили розподіл ресурсів регіонального політичного режиму. Будучи інтегрованими в інституціональні структури політичної влади та місцевого самоврядування, бізнес-групи відтворюють неформальні практики управління, апробовані в процесі опанування комплексом економічних ресурсів регіону. Система інститутів-медіаторів, сконцентрована у інформаційному просторі, намагається виступати в ролі арбітра у взаємодії слабкої і для центру, і для регіону, влади та концентрованих бізнес-структур.

Список джерел

1. АСС (2017), *Закон про освіту покращить результати ЗНО*, режим доступу: <http://acc.cv.ua/chernivtsi/26830-zakon-pro-osvitu-pokrashchit-rezultati-zno-osvityani> (дата перегляду 12.11.2017)
2. Букінфо (2016), *У Румунії вирубку лісів порівняли до терористичної діяльності* *Інфографіка*, режим доступу: <http://www.bukinfo.com.ua/show/news?lid=73386> (дата перегляду 18.03.2017)
3. Герцаївська районна державна адміністрація. Офіційний сайт (2017) Довідка про Герцаївський район, режим доступу: <http://hertza.oda.cv.ua/page/dovidka-pro-gertsaiivskii-raion> (дата перегляду 18.03.2017)
4. Демографічна ситуація Чернівецької області у 2016 році (Економічна доповідь) (2017), Чернівці: Головне управління статистики у Чернівецькій області.
5. Державна служба статистики України (2017), *Кількість активних підприємств за регіонами України та видами економічної діяльності*, режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата перегляду 10.12.2017)
6. Державна служба статистики України (2017), *Обсяг реалізованої промислової продукції за регіонами у січні-листопаді 2017 року*, режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата перегляду 15.12.2017)
7. Державна служба статистики України (2017), *Площа рубок лісу по регіонах (2000–2016)*, режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата перегляду 15.12.2017)

⁵⁴ Чернівецька обласна державна адміністрація (2017), *Звіт представника Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення у Чернівецькій області Нечепорук Любові Миколаївни за 2016 рік*, режим доступу: (дата перегляду 03.09.2017)

⁵⁵ Чернівецька обласна державна адміністрація (2017), *Звіт представника Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення у Чернівецькій області Нечепорук Любові Миколаївни за 2016 рік*, режим доступу: <http://www.bukoda.gov.ua/page/zviti-predstavnika-natsionalnoi-radi-ukraini-z-pitan-telebachennya-ta-radiomovlennya-v-chernive>

8. Державна служба статистики України (2017), *Стан і розвиток зв'язку України за 9 місяців 2017 року. Статистичний бюлетень*, режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publinform_u.htm (дата перегляду 15.12.2017)
9. Державна служба статистики України (2017). *Кількість підприємств за їх розмірами за регіонами у 2016 році*, режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата перегляду 18.03.2017)
10. Державна служба статистики України (2017). *Обсяги експорту-імпорту товарів за регіонами України*, режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/zd/oet/oet_u/oet1017_u.htm (дата перегляду 10.12.2017)
11. Державний архів Чернівецької області (2015), *Довідка щодо роботи обласної державної телерадіокомпанії [Л. Вергун]. Комітет інформації Чернівецької обласної державної адміністрації [5.05.99 № 06-115]*, Ф. 2896, Оп. 2, Спр. 737, Арк. 5.
12. Державний архів Чернівецької області (2015), *Пропозиції щодо пункту і висновку Мінфіну України, вміщеному в листі від 24.05.1996 р. № 12-02/8-2459 «Про питання друкованих засобів масової інформації». Чернівецька обласна державна адміністрація [01.07.1996 № 07.37-6/1881]*, Ф. 2896, Оп. 2, Спр. 166, Арк. 79. Арк. 79–80.
13. Інститут демографії та соціальних досліджень (2015), *Динаміка Індексу регіонального людського розвитку, 2004 – 2014 рр.*, режим доступу: http://www.idss.org.ua/ukr_index/Dynamic_ua.pdf (дата перегляду 18.03.2017)
14. Економічна активність населення України, 2016: Статичний збірник (2017), К., Державна служба статистики України.
15. Економічна активність населення України, 2015: Статистичний збірник (2016), Київ, Державна служба статистики України.
16. Зовнішня трудова міграція населення (за результатами модульного вибіркового обстеження). Статистичний бюлетень (2017), К., Державна служба статистики України.
17. Методика вимірювання регіонального людського розвитку (2012), Київ, Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАНУ.
18. Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України (2017). *Децентралізація. Чернівецька область. Громади*, режим доступу: <http://decentralization.gov.ua/areas/24/gromadu> (дата перегляду 18.11.2017)
19. Населення Чернівецької області за 2016 рік. Статистичний збірник (2017), Чернівці, Головне управління статистики у Чернівецькій області.
20. Погляд (2017), *3 1 жовтня буковинцям перерахують розмір зимової субсидії*, режим доступу: <https://pogliad.ua/news/bukovina/z-1-zhovtnya-bukovincyam-pererahuuyut-rozmir-zimovoyi-subsidiyi-344155> (дата перегляду 18.11.2017)
21. Про соціально-економічне становище Чернівецької області за січень-жовтень 2017 року (2017), Чернівці, Головне управління статистики у Чернівецькій області.
22. Про утворення Герцаївського району Чернівецької області. постанова Верховної Ради України від 06.12.1991 №1942/12 (1992), *Відомості Верховної Ради України*, № 9, Ст. 113.
23. Статистичний щорічник Чернівецької області за 2001 рік (2001), Чернівці, Головне управління статистики у Чернівецькій області.
24. Статистичний щорічник Чернівецької області за 2013 рік (2014), Чернівці, Головне управління статистики у Чернівецькій області.
25. Статистичний щорічник Чернівецької області за 2016 рік (2017), Чернівці, Головне управління статистики у Чернівецькій області.
26. Устименко, В. (2016). Угода про Асоціацію з ЄС: можливості та ризики. Інфографіка, режим доступу: http://ipress.ua/mainmedia/ugoda_pro_asotsiatsiyu_z_yes_mozhlyvosti_ta_ryzyku_infografika_238507.html (дата перегляду 18.03.2017)
27. Чернівецька обласна державна адміністрація (2017), *Звіт представника Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення у Чернівецькій області Нечепорук Любові Миколаївни за 2016 рік*, режим доступу: <http://www.bukoda.gov.ua/page/zviti-predstavnikanatsionalnoi-radi-ukraini-z-pitan-telebachennya-ta-radiomovlennya-v-chernive> (дата перегляду 03.09.2017)
28. Чернівецька обласна державна адміністрація (2017), *Перспективний план формування територій громад Чернівецької області (із змінами) з врахуванням Розпоряджень Кабінету Міністрів України № 1073-р від 13.10.2015, № 1281-р від 04.12.2015, № 1345-р від 23.12.2015*,

№ 491-р від 19.07.2017; із змінами, внесеними згідно з Розпорядженням КМ № 794-р від 25.10.2017, режим доступу: <http://oblrada.cv.ua/downloads/plan.pdf> (дата перегляду 27.10.2017)

29. Чернівецький регіональний центр зайнятості (2017). *Статистика та аналітика. Інформаційна записка про стан ринку праці*, режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua/chn/control/uk/statdatacatalog/list> (дата перегляду 24.11.2017)

30. Чернівецька обласна рада (2017), *Про звернення депутатів Чернівецької обласної ради VII скликання до Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України щодо недопущення передачі державних лісгосподарських підприємств у концесію. Рішення 209 – 17/17 від 14 листопада 2017 р.*, режим доступу: <http://oblrada.cv.ua/document/list/4153/> (дата перегляду 10.12.2017)

31. Chari, V.V., Jones, L.E., Marimon R., (1997). The Economics of Split-Ticket Voting in Representative Democracies, *American Economic Review*, № 87, p. 957–976.

32. Cheibub, J. A., Jennifer G. (2004) Classifying political regimes: A six-fold classification of democracies and dictatorships. In: *Paper presented at the annual meeting of the American Political Science Association*, September, Chicago, Illinois.

33. Ekman J. (2009). Political Participation and Regime Stability: A Framework for Analyzing Hybrid Regimes, *International Political Science Review*, № 1, p. 9.

34. Miller, S. M., Moulton, S. (2014) Publicness in Policy Environments: A Multilevel Analysis of Substance Abuse Treatment Services, *Journal of Public Administration Research and Theory*, № 24, p. 553–589.

35. Rogers, M. (1976). The Bases of Power, *American Journal of Sociology*, Vol. 79, № 6, p. 1425.

36. Skaaning, S. (2006). Political Regimes and Their Changes: A Conceptual Framework, *CDDRL Working Papers. Freeman Spogli Institute for International Studies, Stanford University*, № 55, p. 1–30.

References

1. ASS (2017), *Zakon pro osvitu pokrashchyt' rezul'taty ZNO*, rezhym dostupu: <http://acc.cv.ua/chernivtsi/26830-zakon-pro-osvitu-pokrashchit-rezultati-zno-osvityani> (data perehlyadu 12.11.2017)

2. Bukinfo (2016), *U Rumuniyi vyrubku lisiv pryivnyaly do terorystychnoyi diyal'nosti Infografika*, rezhym dostupu: <http://www.bukinfo.com.ua/show/news?lid=73386> (data perehlyadu 18.03.2017)

3. Hertsayivs'ka rayonna derzhavna administratsiya. Ofitsiynyy sayt (2017), *Dovidka pro Hertsayivs'ky rayon*, rezhym dostupu: <http://hertza.oda.cv.ua/page/dovidka-pro-gertsayivskii-raion> (data perehlyadu 18.03.2017)

4. Demografichna sytuatsiya Chernivets'koyi oblasti u 2016 rotsi (Ekonomichna dopovid') (2017), Chernivtsi: Holovne upravlinnya statystyky u Chernivets'kiy oblasti.

5. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrayiny (2017), *Kil'kist' aktyvnykh pidpnyemstv za rehionamy Ukrayiny ta vydamy ekonomichnoyi diyal'nosti*, rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

6. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrayiny (2017), *Obsyah realizovanoi promyslovoi produktsiyi za rehionamy u sichni-lystopadi 2017 roku*, rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

7. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrayiny (2017), *Ploshcha rubok lisu po rehionakh (2000–2016)*, rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (data perehlyadu 15.12.2017)

8. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrayiny (2017), *Stan i rozvytok zv'yazku Ukrayiny za 9 misyatsiv 2017 roku. Statystychnyy byulleten'*, rezhym dostupu: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publinform_u.htm (data perehlyadu 15.12.2017)

9. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrayiny (2017). *Kil'kist' pidpnyemstv za yikh rozmiramy za rehionamy u 2016 rotsi*, rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (data perehlyadu 18.03.2017)

10. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrayiny (2017), *Obsyahy eksportu-importu tovariv za rehionamy Ukrayiny*, rezhym dostupu: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/zd/oet/oet_u/oet1017_u.htm (data perehlyadu 11.12.2017)

11. Derzhavnyy arkhiv Chernivets'koyi oblasti (2015), *Dovidka shchodo roboty oblasnoyi derzhavnoyi teleradiokompaniyi* [I. Verhun]. *Komitet informatsiyi Chernivets'koyi oblasnoyi derzhavnoyi administratsiyi* [5.05.99 № 06-115], F. 2896, Op. 2, Spr. 737, Ark. 5.
12. Derzhavnyy arkhiv Chernivets'koyi oblasti (2015), *Propozytsiyi shchodo punktu i vysnovku Minfinu Ukrainy, vmishchenomu v lysti vid 24.05.1996 r. № 12-02/8-2459 «Pro pytannya drukovanykh zasobiv masovoyi informatsiyi»*. *Chernivets'ka oblasna derzhavna administratsiya* [01.07.1996 № 07.37-6/1881], F. 2896, Op. 2, Spr. 166, Ark. 79–80.
13. Instytut demohrafiyi ta sotsial'nykh doslidzhen' (2015), *Dynamika Indeksu rehional'noho lyuds'koho rozvytku, 2004–2014*, rezhym dostupu: http://www.idss.org.ua/ukr_index/Dynamic_ua.pdf (data perehlyadu 18.03.2017)
14. Ekonomichna aktyvnist' naseleण्या Ukrainy, 2016: Statychnyy zbirnyk (2017), K., Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy.
15. Ekonomichna aktyvnist' naseleण्या Ukrainy, 2015: Statystychnyy zbirnyk (2016), K., Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy.
16. Zovnishnya trudova mihratsiya naseleण्या (za rezul'tatamy modul'noho vybirkovoho obstezhennya). Statystychnyy byulleten' (2017), K., Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy.
17. Metodyka vymiryuvannya rehional'noho lyuds'koho rozvytku (2012), Kyiv, Instytut demohrafiyi ta sotsial'nykh doslidzhen' imeni M. V. Ptukhy NANU.
18. Ministerstvo rehional'noho rozvytku, budivnytstva ta zhytlovo-komunal'noho hospodarstva Ukrainy (2017). *Detsentralizatsiya. Chernivets'ka oblast'*. Hromady, rezhym dostupu: <http://decentralization.gov.ua/areas/24/gromadu> (data perehlyadu 18.11.2017)
19. Naseleण्या Chernivets'koyi oblasti za 2016 rik. Statystychnyy zbirnyk (2017), Chernivtsi, Holovne upravlinnya statystyky u Chernivets'kiy oblasti.
20. Pohlyad (2017), *Z 1 zhovtnya bukovyntsiam pererakhuyut' rozmir zymovoyi subsydiy*, rezhym dostupu: <https://pogliad.ua/news/bukovina/z-1-zhovtnya-bukovynciam-pererakhuyut-rozmir-zimovoyi-subsydiy-344155> (data perehlyadu 18.11.2017)
21. Pro sotsial'no-ekonomichne stanovyshche Chernivets'koyi oblasti za sichen'-zhovten' 2017 roku (2017), Chernivtsi, Holovne upravlinnya statystyky u Chernivets'kiy oblasti.
22. Pro utvorenya Hertsayivs'koho rayonu Chernivets'koyi oblasti. postanova Verkhovnoyi Rady Ukrainy vid 06.12.1991 №1942/12 (1992), *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy*, № 9, St. 113.
23. Statystychnyy shchorichnyk Chernivets'koyi oblasti za 2001 rik (2001), Chernivtsi, Holovne upravlinnya statystyky u Chernivets'kiy oblasti.
24. Statystychnyy shchorichnyk Chernivets'koyi oblasti za 2013 rik (2014), Chernivtsi, Holovne upravlinnya statystyky u Chernivets'kiy oblasti.
25. Statystychnyy shchorichnyk Chernivets'koyi oblasti za 2016 rik (2017), Chernivtsi, Holovne upravlinnya statystyky u Chernivets'kiy oblasti.
26. Ustymenko, V. (2016). *Uhoda pro Asotsiatsiyu z YeS: mozhlyvosti ta ryzyky*. Infografika, rezhym dostupu: http://ipress.ua/mainmedia/ugoda_pro_asotsiatsiyu_z_yes_mozhlyvosti_ta_ryzyky__infografika_238507.html (data perehlyadu 18.03.2017)
27. Chernivets'ka oblasna derzhavna administratsiya (2017), *Zvit predstavnyka Natsional'noyi rady Ukrainy z pytan' telebachennya i radiomovlennya u Chernivets'kiy oblasti Necheporuk Lyubovi Mykolayivny za 2016 rik*, rezhym dostupu: <http://www.bukoda.gov.ua/page/zviti-predstavnikanatsionalnoi-radi-ukraini-z-pitan-telebachennya-ta-radiomovlennya-v-chernive> (data perehlyadu 03.09.2017)
28. Chernivets'ka oblasna derzhavna administratsiya (2017), *Perspektyvnyy plan formuvannya terytoriy hromad Chernivets'koyi oblasti (iz zminamy) z vrakhuvannyam Rozporyadzhen' Kabinetu Ministriv Ukrainy № 1073-r vid 13.10.2015, № 1281-r vid 04.12.2015, № 1345-r vid 23.12.2015, № 491-r vid 19.07.2017; iz zminamy, vnesenymy z-hidno z Rozporyadzhennyam KM № 794-r vid 25.10.2017*, rezhym dostupu: <http://oblrada.cv.ua/downloads/plan.pdf> (data perehlyadu 27.10.2017)
29. Chernivets'kyy rehional'nyy tsentr zaynyatosti (2017). *Statystyka ta analityka. Informatsiyina zapyska pro stan rynku pratsi*, rezhym dostupu: <http://www.dcz.gov.ua/chn/control/uk/statdatacatalog/list> (data perehlyadu 24.11.2017)

30. Chernive'ka oblasna rada (2017), *Pro zvernennya deputativ Chernivets'koyi oblasnoyi rady VII sklykannya do Prezidenta Ukrayiny, Verkhovnoyi Rady Ukrayiny ta Kabinetu Ministriv Ukrayiny shchodo nedopushchennya peredachi derzhavnykh lisohospodars'kykh pidpnyemstv u kontsesiyu. Rishennya 209 – 17/17 vid 14 lystopada 2017 r.*, rezhym dostupu: <http://oblrada.cv.ua/document/list/4153/> (data perehlyadu 10.12.2017)
31. Chari, V.V., Jones, L.E., Marimon R., (1997). The Economics of Split-Ticket Voting in Representative Democracies, *American Economic Review*, № 87, p. 957–976.
32. Cheibub, J. A., Jennifer G. (2004) Classifying political regimes: A six-fold classification of democracies and dictatorships. In: *Paper presented at the annual meeting of the American Political Science Association*, September, Chicago, Illinois.
33. Ekman J. (2009). Political Participation and Regime Stability: A Framework for Analyzing Hybrid Regimes, *International Political Science Review*, № 1, p. 9.
34. Miller, S. M., Moulton, S. (2014) Publicness in Policy Environments: A Multilevel Analysis of Substance Abuse Treatment Services, *Journal of Public Administration Research and Theory*, № 24, p. 553–589.
35. Rogers, M. (1976). The Bases of Power, *American Journal of Sociology*, Vol. 79, № 6, p. 1425.
36. Skaaning, S. (2006). Political Regimes and Their Changes: A Conceptual Framework, *CDDRL Working Papers. Freeman Spogli Institute for International Studies, Stanford University*, № 55, p. 1–30.